

ИЗВЕСТИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО JOURNAL OF THE BULGARIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY

web-site: www.geography.bg e-mail: journal.bgs@geography.bg

Териториално развитие на урбанистичните мрежи от глобални градове – тенденции и модели

Territorial development of urban networks from global cities – trends and models

Камен Петров

Университет за национално и световно стопанство, факултет „Управление и администрация“, катедра „Регионално развитие“
1700 София, България, Студентски град „Христо Ботев“, офис: П040

Kamen Petrov

University of National and World Economy, Faculty of Management and Administration, Department of Regional Development
1700 Sofia, Bulgaria, Student City "Hristo Botev", office P040

ABSTRACT

Key words:
regional development,
territory, urban networks,
global city, urbanization

The article is devoted to the problems accompanying the development of world cities and the trends in the formation and functioning of global urban networks. A review and analysis of the basic concepts for the development and formation of world cities and their functional characteristics is made. Thus, the formation and development of global cities has several dimensions: geographical, economic, demographic and others. The ongoing processes of urbanization and globalization of socio-economic relations lead to the formation of transnational networks of cities through spatial interaction between global urban centers. The intensification of these processes is also dictated by the dynamic development of new technologies, which puts global cities as centers of development and growth. Thus, global cities appear as a center of attraction and form the new geoeconomic system of the new century.

Увод

Всеки етап от развитието на урбанизираните системи в световната икономика има свои специфични особености. През последните 20 години светът и градоустройствените политики започнаха да се доминират от информационните технологии, но същевременно промениха своята зона на гравитация. Подобно на териториалното развитие, урбанистичното развитие може да се разбира като развитие на специфична (градска) територия или като различни дейности, които допринасят за развитието на тази територия. Насърчаване на урбанистичното развитие означава действия за подобряване на различните икономически, социални, екологични и културни потенциали на градовете и градските територии. Пред съвременния град се очертаха нови групи проблеми, основно свързани със зоната на съсредоточие, на влиянието на населеното място и начина му на въздействие върху прилежащите му територии. Тези процеси се засилиха от международния икономически обмен, свързан с концентрирането на трансгранични потоци от капитали, работна ръка, стоки, суровини, туристи и други в големите градове. В това направление се засилва ролята на големите градове като съсредоточие на хора със съпътстващи ги активна човешка дейност, която променя територията на урбанизираните системи. В глобален мащаб се формираха

три групи територии, на първо място урбанизираните територии, на второ място селските и отдалечените извън градски територии и териториите за въздействие и свързаност. Това са пограничните региони и тези територии, които са част от големите транснационални коридори и пътица на континентално ниво. От друга страна урбанистичната структура се характеризира от главните елементи и функции, съществуващи в урбанизираната територия като морфология на града (компактен или разпръснат, единични или комбинирани градски ядра), разпределението на урбанизираните територии според епохата, главните функции (търговия, жилища, индустрия, отдиш), социалното деление и социалната организация. В тази посока населението на градовете има съществено значение за тяхното развитие като потребителски и икономически ресурс. Така фокусът върху урбанизираните системи става още по-актуален поради наличието на големи човешки ресурси, които са съсредоточени на едно място. Това означава, че глобалната икономика се влияе предимно от поведението и развитието на големите градове, които имат наличните човешки ресурси. Големите градове могат също да се сегментират, но ние ще се спрем предимно върху значението и ролята на глобалните градове като фактори за регионалното икономическо развитие и моделиране на пространственото развитие. Очертаващото се

Таблица 1. Хронологична диаграма за развитието на концепцията за световните градове.*

Авторът	Основни работи	термин	дефиниция
П. Гегес	Еволюцията на градовете, 1915г.	Световен център	Градове, които играят специална роля в световното развитие.
П. Хол	Световни градове, 1966; 1984 година.	Световен град	Голям град с много непропорционален дял на участие в световната политика, икономика, култура и изкуство.
Ф. Браудел (Ф. Браудел)	„Материална цивилизация, икономика и капитализъм от XV-XVIII в.“, 1979 г.	метрополия	Големи градове, изпълняващи международни икономически функции. "Има постоянен приток и отлив на информация, стоки, капитал, заеми, хора и т.н."
Г. Рийг	„Хегемонията на международните финансови центрове“, 1981 г.	Столични градове	Градовете като международни или наднационални финансови центрове.
Й. Фридман	„Формирането на световните градове“, 1982 г. (в съавторство с Г. Улф); „Хипотезата за възникването на глобални градове“, 1986 г.	Световен град	Центрове с „ясно доминиране в икономиката, преди всичко финансовия сектор и сектора на услугите“. „Те са тясно свързани с комуникационна система и финансови трансакции и заедно представляват световна система за контрол върху разширяването на пазара.“
С. Сасен	Глобален град: Ню Йорк, Лондон, Токио, 1991 г. ; 2001; „Градове в глобалната икономика“, 1994 г.	Глобален град	Центрове, които заемат стратегическа позиция в световната икономика поради концентрацията на управленски и контролни функции, както и специализирани в професионални бизнес услуги. „Градове с най-интернационализирана икономика и социална структура.“
М. Кастелс	„Информационен град: информационни технологии, икономическа трансформация и процес на формиране на градски региони“, 1989; „Формирането на мрежово общество“, 1996.	Информационен град	Големи икономически и финансови центрове като ключови елементи на глобалната система от информационни потоци, иновации, капитал, хора, стоки и символи ...
В. Абът	„Хипотезата за възникването на международни градове“, 1997 г.	Международен град	Много широко дефинирано понятие, в което ролята на града не се свежда до изпълнението на икономически функции. Градовете трябва да имат широка палитра от знаци от икономически, политически и социален характер.
П. Тейлър и GaWC	Цяла гама от научни трудове от средата на 90-те до наши дни.	Световен / глобален град	Градовете като тясно свързани помежду си центрове на корпоративните услуги.
А. Скот	„Региони в световната икономика“, 1997 г.	Глобална градска зона	Значението на един глобален град не се ограничава до неговите административни граници. Центърът разчита на целия градски регион, който е включен в процесите на глобализацията и служи като „пространствена платформа“.
П. Маркузе, Р. Ван Кемпен	„Глобализиране на градовете: нов пространствен ред?“, 2000 г.	Глобализиращ град	Градовете в процес на глобализация. Световният град не се разбира като нормативна концепция, не като статус, който може да бъде постигнат, а като посока на развитие, която следват много градове по света.
Е. Исун	„Участие в политиката. Генеалогия на гражданството“, 2002 г.	Космополис	Град със световно значение. Подчертава се непрекъснатостта на градското развитие, като се започне от античната политика. Развитието на града получава специална икономическа насока в контекста на глобализацията.

*По материали от чужди издания.

увеличаване на броя и влиянието на глобалните градове от друга страна води до частично отслабване на националните териториални единици. Това ни дава достатъчно основание да изведем като закономерност, че глобалните градове в геоикономиката на XXI век се превръщат в доминиращите центрове на растежа и формират темповете на социално-икономическо развитие на страните. Така в изложението ще очертаем отделните изследователски подходи при развитието на глобалните градове, както и съпътстващите ги проблеми и търсенето на решения за тях.

Моделиране на геоурбанистичното развитие

Формирането на теорията за световните градове има доста дълга история и води началото си от британския урбанист П. Гедес. В труда си „Еволюция на градовете“, публикуван през 1915 г., той за първи път въвежда категорията на световните градове. Трябва да се подчертае, че самият автор не е отнесъл това понятие като нов научен термин, което се доказва от липсата на споменаването му в речника на книгата, той го използвал само за демонстриране на специалната роля в света на няколко големи центъра от онова време. Естествено, в началото на XX век. фундаменталната основа за разграничаване на световните центрове е комбинация от три критерия – политическо значение, икономическа мощ и население на града. Съответно, в класификацията на световните столици, се включват столиците на водещите страни в Европа – Лондон, Париж, Берлин и Виена, както и редица най-големи градове в САЩ – Ню Йорк, Бостън, Чикаго и Филадельфия. Освен това важна заслуга на П. Гедес е признаването на факта за перспективното формиране на подобни центрове в други региони на света, по-специално в Азия.

Важен момент в развитието на съвременна концепция за световните градове е появата на творбите на британския учен П. Хол. През 1966 г. той издава книгата си „Световни градове“, в която определя набора и мащаба на изпълняваните функции от световните градове. По-късно този подход е използван от редица други автори. Според Хол, световните градове представляват сравнително ограничен кръг от „места, в които се извършва много непропорционална част от най-важните дела в света“. Те са центрове, първо, на политическата власт едновременно на национално и световно ниво, както и местата на управление и различни обществени организации, бизнес федерации, синдикати и други. На следващо място те са средище на национални и международни търговски и комуникационни системи.

В геоикономически план, тези градове са съсредоточия на банкови, финансови и застрахователни услуги, както и на мощните потоци на трафика и комуникациите, включително пътни и железопътни системи. На практика редица учени изследват развитието на глобалните градове през XX век, отбелязани в таблица №1, където се разглеждат хронологически процесите. Основният момент в изследванията е базиран на ролята на тези градове върху развитието на съвременния свят. Специфичната задача на градското управление е съживяването на западащи градски райони и на проблемните крайградски райони, което се справи не само с техните географски и екологични характеристики, но също и със социалните и икономическите възможности на обитателите, както и с тяхната социално-културна интеграция. Подходите, включващи осигуряването на жилища и подобряването им чрез интегриране, въз основа на участието в програми за регенериране/обновяване, са основните елементи на политиката за градско управление. Градското планиране се изразява в изработването на планове за земята и застрояване, както и за регулиране опазването на околната среда. Исторически (19 век), градско планиране е било повлияно от новите тогава дисциплини на архитектурата и гражданското строителство, които са започнали да определят както рационалните, така и стилстичните подходи за справяне с проблемите, чрез физическо проектиране на пространството. През 20 век, областта на градското планиране се разширява с включване на икономическото, социалното и екологичното планиране.

Изследователският фокус към глобалните градове, в началото на 80-те години на миналия век, извежда на преден план тяхната роля като финансови центрове, които влияят върху глобализацията на света. Естествено, този факт се отрази в развитието на концепцията за световните градове под формата на тяхната идентификация като международни финансови центрове. Едно от първите произведения от този въгъл е написано от Г. Рийд. Под негово ръководство беше направен анализ на девет банкови и финансови променливи във връзка с географските, политическите, икономическите и социокултурните характеристики на формирането на 76 града в 40 държави за периода 1900-1980 г. Въз основа на резултатите от проучването е създадена петстепенна йерархия на международните финансови центрове. Малко по-късно, въз основа на анализ на вече шестнадесет компонента, Г. Рийд класифицира градовете в две основни категории – глобални и международни финансови центрове, във всеки от които се разграничават центрове от първи и втори ред (Таблица 2).

Таблица 2. Йерархия на глобалните финансови центрове. Източник: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781785368943/9781785368943.00008.xml>

категория		Финансови центрове	Брой градове
Глобални центрове	Първо ниво	Лондон, Ню Йорк, Токио, Хонконг	4
	втори ред	Амстердам, Франкфурт, Париж, Цюрих Бомбай	5
Международни финансови центрове	Първо ниво	Базел, Брюксел, Виена, Хамбург, Дюселдорф, Мадрид, Мелбърн, Мексико Сити, Рим, Сао Пауло, Сан Франциско, Сидни, Сингапур, Торонто, Чикаго	16
	втори ред	Бахрейн, Буенос Айрес, Кобе, Лос Анджелис, Люксембург, Милано, Монреал, Осака, Панама, Сеул, Тапие, Рио де Жанейро	12

В края на 80-те години на ХХ век се появяват голям брой произведения на специалисти от различни страни, които разпознават различни форми на глобални градове, предлагат независими оценки и критерии за техния избор. Важен принос за развитието на глобалните градове има творчеството на Н. Трифт, който прави подробен анализ на местоположението на главните центри на транснационалните компании, техните индустриални и регионални служби, като ги идентифицира на „глобални“, „зонални“ и „регионални“ центрове (Таблица 3).

Таблица 3. Разграничение по своята функционалност на някои от водещите глобални центрове. Източник: Thrift, N., 1986.

Глобални центрове	Зонални центрове	Регионални центрове
Ню Йорк, Лондон, Токио	Париж, Сингапур, Хонконг, Лос Анджелис	Сидни, Чикаго, Далас, Маями, Хонолулу, Сан Франциско

Глобалните градове са главни урбанистични конгломерации, често разпределени около повече от един град и имат потенциала да предлагат стоки и услуги в международен мащаб. Те разчитат на комбинацията от големия мащаб, отличните комуникации (фокусирани около връзката между международните въздушни и ж.п. терминали), висококачествени ИСТ-мрежи, които създават предпоставка за „богата на знания“ среда и висококачествени възможности за изследване и развитие (обикновено под формата на университети и изследователски центрове), давайки възможност за авангардни изследвания и производства на висококвалифицирана работна ръка. Притежавайки такива качества, глобалните градове осигуряват възможности за привличане на международни

частни инвестиции и за значителен износ на стоки и услуги. Това, в зависимост от техния потенциал, ги прави глобални, зонални и регионални центрове.

Подобно класиране на глобалните центрове се извършва и от Д. Шорт и неговите колеги от Университета в Сиракуза, представено в таблица № 4. Класификацията дава възможност допълнително да се изведат спецификите и особеностите в развитието на глобалните градове. На практика пред развитието на глобалния град има куп проблеми. Градовете са изправени пред проблема със застаряване на техните структури и застроени зони, с промени в техните икономически функции и социални характеристики на населението им. Известен брой публични дейности (а понякога и публично-частни дейности) са необходими за поддържане на хармонична и жизнена околна среда, динамична икономика и балансирани социални структури.

На практика общата идея за установяване на йерархията на световните градове е предоставена от материали от обработката на основните научни трудове през последните 30 години, цитирани в монографията на П. Тейлър и Д. Бивърсток. Те ясно показват доминирането в световната система на четири центъра - Ню Йорк, Лондон, Париж и Токио. Можем да обобщим, че концепциите за функциониране на световните градове, обсъдени по-горе, се основават на първо място на подходите на геоикономиката. От гледна точка на географската наука, един от основните недостатъци на тези класически произведения е, че те се фокусират само върху просто измерване на характеристиките на глобалните градове, но пренебрегват пространствения аспект и такъв важен системен компонент, какъвто са взаимовръзките между отделните елементи на градските мрежи (Naydenov and Traykov, 2017).

Таблица 4. Класиране на световни градове по избрани показатели. Източник: Short J., Kim Y., Kuus M., Wells H., 1996.

Град	Място						
	Централата на 100-те най-големи банки, 1995 г. насам	Фондови борси, от 1992 г. насам	Централата на най-големите индустриални корпорации, от 1993 г.	Най-големите летища по отношение на пътническия трафик, от 1992 г. насам	Най-големите градове по население, от 1992 г. насам	Олимпийски игри	Брой концерти, проведени от Rolling Stones, от 1995 г. насам
Токио	1	2	4	6	1	1 (1)	1
Лондон	5	3	3	1	2	2	2
Ню Йорк	4	1	5	5	5		
Париж	2	4	7	2	6	2	3
Франкфурт	3	5	13	3	12		
Амстердам	12	9	1	7	9	2	1
Сеул	12	5	2	13	4	1	
Брюксел	7	1	17	10	10	2	3
Мюнхен	9	1	9	20	11	1	
Цюрих	14	7	1	9	13		1
Торонто	11	6	2	16	7	2	1
Осака	6	2	6	23	8		1

Структура и развитие на урбанистичните мрежи

От друга страна, внимателният поглед към развитието на градовете ни дава основание да видим налагането на термини за градовете като „световни градове“, „супер градове“, „информационни градове“. Във всеки случай обозначението на градовете от такъв порядък е научно обосновано и ние няма да търсим нова трактовка за това. Така, ако се вгледаме внимателно върху понятието „глобален град“ със сигурност трябва да изведем неговата специфичност и разлика с останалите понятия, например глобалният характер на съвременния период. От друга страна, ако го сравним със „световен град“, първата асоциация ще ни бъде, че това е град с продължителна история и съществуване в продължение на много векове и имащо отношение към световните дела. Въз основа на това може да се предположи, че повечето съвременни глобални градове също са световни градове, но всъщност има глобални градове, които не са световни градове в пълния смисъл на думата и това е разликата. Трябва да се отбележи, че с развитието и разрастването на световната икономика, включването на допълнителни градове в различни мрежи, отговорът на този въпрос вероятно ще се промени.

На първо място това е свързано с нарастващото географско разделение на икономическите дейности на водещите световни корпорации, които се стремят към интегрирано управление на своите дейности. Така в глобалните градове се структурират разностранни дейности, които създават многофункционалност на града. Така градът придобива ярко изразен разностранен характер и същевременно изпълнява централни и общи функции. Колкото повече икономическите операции на компаниите са съсредоточени в града, толкова по-сложни са нейните стратегически функции: управление, координиране, обслужване, финансиране на цялата система от функциониране на градската система. Същевременно големите световни фирми, локализиращи в големите градове, започват да възлагат голяма част от своята обща дейност, като някои функции по счетоводство, връзки с обществеността, програмиране и телекомуникации, на други компании и създават още по-сложни връзки в големите градове. Това е особено очевидно при фирми, участващи в световната икономика и специализирани в потребителски операции.

Разрастващите се управленски структури на големите фирми все повече „купуват“ готови услуги, вместо да ги произвеждат сами. От своя страна по-тясно специализираните сервизни компании, участващи в най-сложните глобализирани пазари, обикновено са разположени в големите и най-големите градски центрове, използвайки ефектите от агломерацията. Сложността на услугите, които трябва да бъдат произведени, несигурността на пазарите, на които оперират, нарастващото значение на скоростта при всички транзакции - това са съвкупността от условия, които дават нов тласък на агломерацията и насърчават новото развитие на градските агломерации. Комбинацията от компании, таланти, опит в огромен брой специализирани индустрии води до факта, че наборът от функции на градската среда става като информационен център.

На следващо място, по-сложните и нестандартни функции се прехвърлят от централата чрез аутсорсинг. Така по-лесно става изборът на самата централа, тъй

като нейните дейности не се нуждаят от стимул, за да се възползват от агломерацията. От това следва, че ключовият сектор, за който ползите от глобалните градове са от решаващо значение, е високо специализираният и тясно свързан сектор на услугите. За да развием тази хипотеза, трябва до известна степен да се отърсим от широко разпространеното убеждение, че броят на централите е точно това, което отличава глобалния град. Разбира се в много страни най-големите бизнес центрове също са центрове за концентрация на централите, но това може да се дължи на липсата на алтернативни възможности. В страни с добре развита инфраструктура вероятно има много подходящи условия за седалище, но и да има ограниченост на урбанизираните системи, които да възпрепятстват предоставянето на услуги. Подобен пример е България, където единствено столицата София се доближава до понятието глобален град.

На трето място е ролята на специализираните сервизни компании, които предлагат глобални услуги, което от своя страна предполага, че имат глобална мрежа от клонове или някои други форми и възможности за местно сътрудничество. В резултат на това имаме увеличаване на трансграничните градски връзки и мрежи. Развитие на глобалните пазари на финансови и специализирани услуги, необходимостта от създаване на транснационални системи за услуги поради силния растеж на международните инвестиции, намаляващата роля на правителството за регулиране на международната икономическа дейност и навлизането на арена на други институционални участници, особено на глобалните пазари и корпоративните центрове. Всичко това показва наличието на транснационални мрежи от градове. Един от изводите и свързаната с тях хипотеза на изследването е, че икономическите постижения на тези градове стават все по-разграничени от останалите населени места, а често и сравнени с националните икономики, от които те са част. Очевидно е, че един от началните етапи на транснационалните градски системи полагат основите на най-големите бизнес центрове, които придобиха специално значение в света. Глобалните градове обикновено са възникнали като селища с регионално значение, били са столици на държави или имат ключово геополитическо положение. Това е една от съществените причини те с времето да се превърнат в "глобални градове". Тези градове, често имат наднационално значение и роля за световната икономика и политика. Тяхната роля е свързана, като съсредоточие на цяла глобална общност, която има близки културни специфики.

На следващо място в глобалните градове имаме наличие на висока степен на концентрация на квалифицирани специалисти и високо рентабилни сервизни компании в големите градове. Това обаче води до наличие, в глобалните градове, на увеличаване на териториалното и социално-икономическото неравенство в тях. Стратегическата роля на специализираните услуги води до увеличаване на броя на водещите професионалисти и тяхната „стойност“. Предвид факта, че за постигане на очакваните резултати е необходимо постоянно интензифициране на работата на висококвалифициран персонал, очевидно е, че размерът на възнаграждението трябва да се увеличава бързо и стабилно. Това води до допълнително концентриране на ново население в глобалните градове, свързано с развиване на нови видове икономическа дейност, за които има търсене

в такива градове, но чието ниво на рентабилност не им позволява да се конкурират за различни видове ресурси с високо рентабилни водещи компании. Деформацията на част или на всички производствени и дистрибуторски дейности, включително услуги, е един от начините за социално-икономическа промяна в глобалните градове.

Нов поглед върху географията на регионите, участващи в глобализацията, ни позволява да преоценим ролята на хора, работници, общности, различни работни култури, пряко участващи в процеса на глобализация. Дуализмът „глобален - национален“ предполага взаимозключващи се пространства: където едното започва, другото свършва. Един от резултатите от анализа на глобалните градове е доказателството, че глобалността със сигурност ще се „материализира“ в отделни специфични области и институционални форми, значителна част от които, ако не са големи, се намират в рамките на националните територии. Изпълнението на тези основни функции излъчва градовете с „ново съдържание“ и им дава множество уникални характеристики в тяхното развитие.

Глобалните градове бързо се превръщат в ядро за концентрация на всички видове дейности (в областта на медицината, правото, висшето образование, науката и др.), изискващи специалисти с най-висока квалификация; центрове за събиране и разпространение на информация, включително чрез печат и медии; изкуства, култура и развлечения, както и най-големите центрове на потребление, както луксозни стоки (от малцинството на населението), така и стоки, произведени в масово производство (от мнозинството). Наличието на необходимите ресурси и бизнес активността стимулират ускореното освобождаване на тези градове от част от рутинните дейности, предимно от индустриален характер и бързия растеж на важността, включително транснационалните, новопридобитите функции. Освен това последните стимулират постоянно генериране и възпроизвеждане на все нови дейности, които активно добиват международно признание.

Националните и глобалните пазари, както и глобално интегрираните организации се нуждаят от централни места, където се осъществява процесът на глобализация. Секторът на финансовите и други сложни услуги за корпорациите е индустрията, която произвежда продуктите, необходими за формирането и управлението на глобалните икономически системи. От друга страна способността за глобалната комуникация (пренос на данни като такава) е едно нещо, а материалните условия, които позволяват реализирането на тези способности, са друго. В крайна сметка дори и най-силно развитата информационна индустрия не е завършена без производствен процес, който е поне частично „прикачен“ към място, където има комбинация от ресурси, необходими за неговото внедряване. Теоретично, този проблем има два аспекта. Един от тях е сложната връзка между мобилността и основния капитал, докато другият е мястото на градовете в световната икономика. Приемам, че концепцията за мобилност на капитала не може да се свежда до просто движение или технологии, които осигуряват това движение. Напротив, много от компонентите, които считаме за „основен“ капитал, всъщност са компоненти на неговата мобилност. Този подход ни позволява да преразгледаме ролята на градовете в глобализиращия се свят, от гледна точка на това, че именно градовете концентрират ресурсите, които позволяват на фирми и пазари да функционират в глобален мащаб.

Така, съсредоточавайки се върху градовете, ние сме наясно с факта, че всички разнообразни трансгранични дейности са фиксирани в мрежа от определени места, водеща роля сред които играят по-специално градовете, които са глобални или имат функциите на глобален град. Това обстоятелство ни изправя пред необходимостта да проучим спецификата на тези градове, историята на тяхното развитие, особеностите на взаимодействието с националната икономика, тяхната роля в световната икономика, в зависимост от мястото и времето. Един поглед върху глобализацията през такава призма ни позволява да видим цялата сложна транснационална организационна структура, която, от една страна е „териториална“, а от друга се различава по териториална концентрация в градовете. И накрая, това мнение разкрива огромно изследователско поле - как всяка отделна национална или градска икономика е „вградена“ в съвременните глобални мрежи.

Заклучение

Новата транснационална география на градовете сигнализира за появата на нова паралелна политическа география. Големите градове се оформяха като стратегически центрове, не само в движението на глобалния капитал, но и в транснационалното движение на трудовите ресурси и във формирането на междуетнически общности и идентичности. В този аспект, градовете се разглеждат като места за разгръщане на нов тип политическа дейност и редица нови „културни“ движения. От друга страна, процесът на глобализация осигурява транснационална икономическа и политическа отвореност, в контекста на която се формират нови изисквания, нови права, включително правото на „местоустановяване“. В крайна сметка това може да бъде началото на появата на нови форми на „гражданство“ и нов тип геоикономика на XXI век. Глобалните градове по света са пространство, в което сложният процес на глобализация придобива специфични, локализиращи форми. До голяма степен тези локализиращи форми са това, което наричаме глобализация. Съответно пространственото развитие става все по-сложен социално-икономически процес. Така глобалните градове се явяват като притегателен център за населението и формират новата геоикономическа система на новото столетие.

В допълнение развитието на големите градове по света винаги са били в ползването на специалисти в различни области на знанието. Съвременната теория за световните градове идва преди всичко от специалното участие на редица центрове в архитектурата на глобалната обществено-политическа ситуация и световната икономика и налагащият се интегриран модел на развитие на света. Така глобалните градове не се отличават само с числеността на населението или статуса на централни ядра в държавите, а все повече от обхваща на действията и степента на политическо влияние и икономическа мощ. Те са местоположението на ключови личности, институции и организации, които управляват, манипулират, диктуват и определят формирането и възпроизвеждането на капитализма в целия свят. Тези градове са вид команди и контролни точки на световната икономическа система. Подобна непропорционална и изключителна важност на отделните агломерации ни позволява да говорим за техните доминиращи позиции в градската йерархия на планетата. Несъмнено пред глобалните градове има

редица трудности и предизвикателства. Някои от тях се дължат на динамичното развитие и усложненията на геополитическото и геоикономическото пространство на света и бързите трансформационни процеси в градовете. От друга страна светът се променя и градовете са средицето на тази промяна, което пак допълнително ще фокусира бъдещите изследвания върху глобални градове като лидери на световното развитие. Накъде ще се промени светът след предизвикателството на „коронакризата“ е нещо, което тепърва предстои.

Литература

- Beaverstock, J.V., Smith, R.G., and Taylor, P.J. 1999. A Roster of World Cities, *Cities* 16 (6), 445-458.
- Laker, B. 2020. "The World's Most Talked About City Is Tokyo. But Why Not New York City, London, Or Paris?". *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/benjaminlaker/2020/02/10/the-worlds-most-talked-about-city-is-tokyo-but-why-not-new-york-city-london-or-paris/?sh=771c5536369c>
- Naydenov Kl., T. Traykov. 2017. Cities - centers for tourism development, 12th International Scientific Conference Knowledge without borders
- Nikolov, (2016) "State Policies and Strategies for Regional development ", ISBN 978-954-644-844-6, Publishing Complex - UNWE, 2016.
- Dolev, D. 2016. The Planning and Building of the Hebrew University, 1919–1948: Facing the Temple Mount. Lexington Books. pp. 71–74
- Geddes, P. 1915. *Cities in evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics*. Williams London.
- O'Connor, K. 2006. *International Students and Global Cities* Archived. The Wayback Machine, GaWC, Loughborough University,
- Storper. 2000. Globalisation and Knowledge Flows: An Industrial Geographers Perspective. In: Dunning, J. (ed) *Regions, Globalisation and The Knowledge Based Economy*. Oxford U.P. Page 42-62.
- Reed, H.C. 1989. Financial Center Hegemony, Interest Rates, and the Global Political Economy. In: Park Y.S., Essayyad M. (eds) *International Banking and Financial Centers*. Springer, Dordrecht, pp. 247-268.
- Short, J.R. , Kim, Y. , Kuus, M. and Wells, H. (1996) The dirty little secret of world cities research: data problems in comparative analysis, *International Journal of Urban and Regional Research*, 20, pp. 697-717.
- Thrift, N. 1986. *The Geography of International Economic Disorder. A World in Crisis*. Geographical Perspectives, Oxford.
- Taylor , P. 2003. Zurich as a World City. GaWC Research Bulletin 112. Department of Geography, University of Loughborough.
- Taylor, P. 2004. *World City Network. A Global Urban Analysis*. London Routledge.